

FŐVÁROSI ÍTÉLTÁBLA POLGÁRI KOLLÉGIUMA

AJÁNLÁS*

a Pp. 23. § (1) bekezdésében foglalt egyes hatásköri szabályok értelmezése tárgyában

A Pp. 23. § (1) bekezdés c) pontjában foglalt szerzői jogi perek meghatározása szempontjából a Legfelsőbb Bíróság korábbi PK. 286. számú állásfoglalásában adott fogalom-meghatározás továbbra is irányadó, mely szerint szerzői jogi pernek minősülnek mindazok a perek, amelyek a szerzői alkotás (a mű) létrehozásával, felhasználásával (hasznosításával) és a szerzői jogok védelmével kapcsolatos jogviszonyból erednek.

A hatályos törvényi szabályozás ideérti a közös jogkezelés körébe tartozó jogok és díjigények érvényesítése iránt indított pereket is. Ezért meghaladottá vált a PK 286. számú állásfoglalás abban a vonatkozásban, hogy a szerzői jogok érvényesítésére és védelmére alapított szervezetek által indított jogdíjbehajtási pereket – a vagyoni jogi perekhez való hasonlóságuk miatt – a hatásköri szabályok szempontjából nem indokolt szerzői jogi pernek tekinteni. **A törvényhely megfogalmazása egyértelművé teszi, hogy kivétel nélkül szerzői jogi pernek minősülnek a szerzői jogdíj érvényesítése iránt a szerző, vagy a szerzői jogok érvényesítésére alapított szervezetek által indított perek.**

Szerzői jogi pernek a szerzői jogi védelem alatt álló alkotás keletkezésével, hasznosításával és védelmével kapcsolatos olyan jogviszonyból eredő perek minősülnek, amelyek elbírálása a szerzői jogi törvény rendelkezésein alapul.

Nem tekinthető ugyanakkor szerzői jogi pernek az olyan jogvita, amelyben a felperes által érvényesített igény jogalapja – a kereset tárgya – a Ptk. rendelkezésein alapul, ezért a perbe vitt igény felől a bíróság a Ptk. szabályai alapján dönt. Ilyen esetben a szerzői jogi perként való minősítést nem alapozza meg önmagában az a körülmény, hogy a szerződés (a jogviszony) tárgya szerzői jogi oltalom alatt áll. A hatásköri elhatárolás szempontjából az a döntő, hogy ha kizárólag a Ptk. valamely jogintézményének alkalmazásán alapul az elbírálás, akkor általános hatáskörű helyi bírósághoz tartozik az ügy. Ilyen Ptk.-beli jogszabály lehet a dologi jog köréből tulajdonjogi, birtokháborítási rendelkezés vagy a kötelmi jog különös részében nevesített egyes szerződések (építési, tervezési, letéti stb.) szabályai.

* A Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiumának 3/2003.(XI.17.) számú határozatával elfogadva.

Az előző megállapítás vonatkozik különösen azokra a perekre, amelyeknél egyedi megrendelés alapján, egyedi szükséglet kielégítése céljából kötött vállalkozási (tervezési, építési, stb.) szerződés teljesítésével vagy megszegésével kapcsolatos a kereseti kérelem. Ezekben az esetekben kötelmi jogviszonyból származó perről van szó, melynek elbírálása kizárólag a Ptk.-nak az adott szerződéstípusra vonatkozó rendelkezésein alapul. Ezért szerzői jogi elemek hiányában a per nem minősül megyei bírósági hatáskörbe tartozónak.

A Pp. 23. § (1) bekezdés c) pontjának az iparjogvédelmi perekre vonatkozó rendelkezését az 1997. évi XI. törvény 95. § (1) bekezdésével kell egybevetni, miszerint a védjegybitorlás miatt indított perek a Fővárosi Bíróság hatáskörébe és kizárólagos illetékességébe tartoznak, ugyanakkor a (7) bekezdés szerint az (1) bekezdésben nem említett védjeggyel kapcsolatos minden más jogvitás ügy a megyei bíróság hatáskörébe tartozik.

A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény 104. § (1) bekezdése a Fővárosi Bíróság hatáskörébe és kizárólagos illetékessége alá tartozó pereket sorolja fel, míg a (8) bekezdése az itt nem említett szabadalommal kapcsolatos minden más jogvitás ügyet a megyei bíróság hatáskörébe utal.

A fenti jogszabályokban a minden más jogvitás ügy fogalma alá tartozónak tekinti az ítélezési gyakorlat a találmányi díj és licencia-díj iránti pereket.

A Pp. 23. § (1) bekezdés c) pontjába tartozó új perscsoportként jelennek meg a Ptk. 86. § (3)-(4) bekezdésében meghatározott jogokkal kapcsolatos perek. Egyrészt olyan szellemi alkotások védelmével kapcsolatos jogvitákról van szó, amelyekről külön jogszabály nem rendelkezik, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók és még nem váltak közkinccsé. Másrészt a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében a személyeket megillető védelem (közismert néven a „know how”) tartozik e körbe.

A Pp. 23. § (1) bekezdés e) pontjának első fordulatába csak a cég alapításának bejegyzésére irányuló létesítő okirattal, illetve ennek módosításával kapcsolatos érvénytelenségi perek tartoznak, ideértve a cégbejegyzés előtt és a bejegyzést követően indult pereket egyaránt. A Pp. 23. § (1) bekezdés e) pontjának első fordulatához tartoznak a létesítő okirat (módosítása) hatálytalanságával, illetve a Ptk. 215. §-ával kapcsolatos perek is.

A törvényalkotói elgondolás a Pp. 23. § (1) bekezdés e) pontjának megfogalmazásával az volt, hogy a különös szakértelmet igénylő társasági és cégjogi perek – kivált azok, amelyek a létesítő okirattal, s ezzel összefüggésben a cég létevel, illetve működésének alapidokumentumával kapcsolatos jogvitáknak tekintendők, – az ítélkezési rendszer egy magasabb fórumára kerüljenek már első fokon, ahol az elbíráláshoz elengedhetetlenül szükséges cégiratok könnyen és gyorsan elérhetőek.

Nem szükséges azonban mindez az olyan változásbejegyzés alapjául szolgáló okiratok (ügyletek) érvénytelenségével kapcsolatos jogviták megítéléséhez, melyek semmiféle speciális ismeretet nem igényelnek, noha egyes bejegyzendő cégszervezetek (például új székhely, telephely, fióktelep) bejegyzésének alapjául szolgálnak. Az ilyen ügyek elbírálása különleges szakértelmet nem igényel. Erre figyelemmel a cégbejegyzésre (azaz a cég alapításának bejegyzésére) irányuló okirattal, illetve ennek módosításával kapcsolatos érvénytelenségi perek tartoznak megyei első fokra, mely percsoport nagyrészt lefedi az 1997. évi CXLV. törvény (Ctv.) 48. §-ával kapcsolatos ügyeket is.

A Pp. 23. § (1) bekezdés e) pontja azonban a Ctv. 48. §-ában foglaltaknál tágabb ügykört érint a fenti értelmezés mellett is. Figyelemmel arra, hogy a jogalkotói szándék a cégek létrehozatalával, fennállásával és működésük alapokmányával összefüggő pereket ítélte olyan fontosságúnak, hogy az azzal kapcsolatos jogvitákat a bírósági hierarchia egy magasabb fokára helyezte – a Pp. 23. § (1) bekezdés e) pontjának első percsoportjához tartozónak kell tekinteni a cégek létesítő okiratának (és módosításának) érvénytelenségével kapcsolatos jogvitákat a Ctv. 48. §-ának jelenlegi és január elseje után hatályos szabályaitól függetlenül akkor is, ha a cég (vagy a változás) bejegyzése még nem történt meg.

A fenti jogalkotói akaratra figyelemmel hatásköri szempontból az érvénytelenségi perekkel egy tekintet alá esnek a Ptk. 215. §-ával, illetve a létesítő okirat (módosítása) hatálytalanságának megállapításával kapcsolatos jogviták (például a fedezetelvonás érdekében történő cégalapítás, vagy az alapítási engedély hiánya miatti létesítő okirat hatálytalanságával összefüggő perek).

Mivel az ilyen ügyekben a cégek létét, létrejövetelét, alapvető működési feltételeit (vagy azok hiányát) érintő kérdésekre vonatkozik a döntéshozatal, a megyei bírósági első fokú hatáskört megalapozó körülmények éppúgy fennállnak, mint az érvénytelenségi perekben, és gyakran a jogkövetkezmények is egybeesnek, vagy hasonlóak. Éppen ezért indokolt a Ptk. 215. §-ával, és a létesítő okirat (módosításának) hatálytalanságával összefüggő pereknek a Pp. 23. § (1) bekezdés e) pontja alá vonása.

A Pp. 23. § (1) bekezdés e) pontja harmadik fordulataának helyes értelmezése szerint a cégek és tagjaik (volt tagjaik) közötti perek tartoznak megyei bírósági hatáskörbe, de csak akkor, ha a jogvita a tagsági jogviszonnal kapcsolatos.

A Pp. 23. § (1) bekezdés e) pontjának ezen fordulatában közölt megfogalmazás kapcsán megállapítható, hogy a kizárási perek, az apportfelelősségből, a tagsági jogviszony felmondásának (azonnali hatályú felmondásának) érvényességéből, az elővásárlási, a beleegyezési jog gyakorlásából stb. eredő jogviták nem vitásan megyei első fokra tartoznak. Elképzelhetetlen ugyanakkor, hogy a tagsági viszony megszűnését követően indult – a sajátos társasági, illetve a cégformától függő egyéb anyagi jogi szabályok mélyreható ismeretét megkövetelő – elszámolási perek, a kizárás vagy a Gt. 13. § folytán a társaságból kikerült taggal való elszámolási perek; az üzletresz árverésével kapcsolatos perek ne osztanák a többi társasági (cégjogi) kereset jogi sorsát, pusztán azért, mert a tagsági viszony a kereset benyújtásakor már megszűnt.

A kérdés vizsgálatánál figyelemmel kell lennünk a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény (Gt.) 52. §-ának (2) bekezdésére, amely a társasági jogvita fogalmának meghatározásánál kétséget kizáróan e körbe vonja a társaság volt tagját (részvényesét) is. A cég és tagja közötti jogviták között leggyakoribbak éppen a tagsági viszony fennállásával, illetve megszűnésével összefüggő perek, ha tehát szigorú, szó szerinti értelmét tekintenénk a Pp. 23. § (1) bekezdés e) pontja hivatkozott fordulataának, akkor éppen a legspeciálisabb tagsági viták kerülnének ki a megyei elsőfokú hatáskörből. Ezért helyeselhető, ha a Gt. 52. § (2) bekezdés megfogalmazását hívjuk segítségül a Pp. 23. § (1) bekezdés e) pontja harmadik fordulataának értelmezésénél, és ennek analógiájára elfogadjuk, hogy a társaság (cég) és tagja (volt tagja) közötti perek egyaránt megyei első fokra tartozóak.

A cégek és tagjaik közötti perek csak abban az esetben tekinthetők speciális szakértelmet – s így első fokon magasabb bírói fórum eljárását – igénylő ügycsoportnak, ha a felek (a cég és tagjai; volt tagjai) közötti jogvita kifejezetten a közöttük fennálló, vagy fennállott tagsági jogviszonnal összefüggésben keletkezett.

Nincs kizárva, hogy a cég és tagja között e jogviszonytól függetlenül, egészen más, „hétköznapi” polgári jogi ügyletből eredően jogvita támadjon. Az ilyen ügy nem igényel az általánostól eltérő hatásköri rendezést pusztán abból az okból, hogy a felek között a jogvita tárgyától függetlenül tagsági jogviszony is fennáll.

Ezekben a perekben – ha más okból sem vonható az ügy megyei (fővárosi) bíróság elsőfokú hatáskörébe – az általános hatáskörű bíróság jár el. A Pp. 23. § (1) bekezdés e) pontjának harmadik fordulataába kifejezetten a társaság (egyéb cég) tagi minőségével, az abból fakadó jogok gyakorlásával és kötelezettségek teljesítésével, a tagi felelősséggel, a cégbeni tulajdonosi jogviszonnal összefüggő perek sorolandók.

A Pp. 23. § (1) bekezdés g) pont alkalmazásában személyhez fűződő jogok megsértése miatt keletkezett polgári jogi igénynek a Ptk. 84. § (1) bekezdés a)-d) pontjai alatt felsorolt igények tekinthetők. A megyei bíróság hatáskörébe azok a személyhez fűződő jog megsértése miatti perek tartoznak, amelyekben a Ptk. 84. § (1) bekezdés a)-d) pontjaiban foglalt valamely igényt érvényesítenek. A Ptk. 84. § (1) bekezdés e) pontja szerinti kártérítési igény érvényesítése vagyoni pernek minősül, ezért 5 millió forintot meg nem haladó pertárgy érték esetén helyi bíróság hatáskörébe tartozik.

Amennyiben egy eljárás keretében érvényesíti a felperes a megyei bírósági hatáskörbe tartozó igényt (igényeket) helyi bírósági hatáskörbe tartozó kártérítési igénnyel, úgy a kártérítési igény tekintetében is – pertárgy értéktől függetlenül – fennáll a megyei bíróság hatásköre.

A törvényi megfogalmazás a személyhez fűződő jogok megsértése miatti igények érvényesítése iránt indított pereket utalja megyei bírósági hatáskörbe. Ezért elengedhetetlenül szükséges állást foglalni abban, hogy a Pp. 23. § (1) bekezdés g) pont alkalmazásában mely igények tekinthetők személyhez fűződő jog megsértése miatt keletkezett polgári jogi igénynek.

Kiindulási pont a Ptk. 84. § (1) bekezdése, mely felsorolja, hogy akit személyhez fűződő jogában megsértenek milyen igényeket támaszthat. Az a)-d) pont alatti objektív szankciók jellegükénél fogva eltérnek az e) pontban foglalt szabálytól. Valójában és tartalmi lényegét tekintve csak az a)-d) pontokban felsoroltak tekinthetők olyan jogkövetkezménynek, amelyek speciálisan a személyhez fűződő jog megsértését szankcionálják, amelyek sajátos polgári anyagi-jogi eszközként a személyiségi jogsérelem elhárítását célozzák.

Az e) pont alatti kártérítés nem tekinthető önálló, csak a személyhez fűződő jog megsértését reparálni alkalmas eszköznek. Nem tartalmaz önálló felelősségi szabályt, nem kárfelelősségi alakzat, hanem utaló szabály. Itt valójában az általános, a polgári jog egészét átható kártérítés érvényesíthetőségére történik utalás, amihez a kártérítés egyébkénti feltételeinek fennállása szükséges (kár, okozati összefüggés, felróhatóság). Ezzel szemben az objektív szankciók alkalmazásának nem feltétele a felróhatóság, illetve a jó- vagy rosszhiszem. Az e) pont megerősíti, hogy a személyhez fűződő jogsértés kártérítési kötelmet keletkeztet.

Amennyiben személyhez fűződő jogsértés miatt a fél kizárólag kártérítési igényt érvényesít, a per vagyoni pernek minősül, ezért a pertárgyértékétől függően tartozik megyei vagy helyi bíróság első fokú hatáskörébe.

Ez az álláspont összhangban áll a Legfelsőbb Bíróság e tárgyban kialakított gyakorlatával és iránymutató jellegű döntéseivel, mely szerint a kártérítési igény vagyoni pernek minősül, ha érvényesítése személyhez fűződő jog megsértésén alapul. (BH 1991. évi 392. számú és 476. számú jogesetek)

A Ptk. 84. § (1) bekezdésében foglalt szankciók együttes érvényesítése esetén a megyei bíróság hatáskörébe tartozó személyhez fűződő jog megsértése miatti igények mellett az 5 millió forintot meg nem haladó – egyébként önállóan helyi bíróság hatáskörébe tartozó – kártérítési igényre is fennáll a megyei bíróság hatásköre. Ennek indoka az, hogy az anyagi jog által felsorolt igények egyazon jogsértéshez tapadó jogkövetkezmények, és bár külön-külön is érvényesíthetők lennének, mégsem kezelhetők önálló, egymástól független keresetként. Ellenkező értelmezés esetén az elbírálás során indokolatlanul szétválasztásra kerülnének az együtt érvényesített igények.

A Pp. 23. § (1) bekezdés k) pontja – mely szerint megyei bírósági hatáskörbe tartozik a tisztességtelen szerződési feltétel megtámadása iránt indított per – nem jelenti azt, hogy az alperes által érvénytelenségi kifogás formájában előterjesztett tisztességtelen szerződési feltétel megtámadása miatt az egyébként helyi bírósági hatáskörbe tartozó per megyei bírósági hatáskörbe kerül.

A bírói gyakorlat ismeretében megállapítható, hogy viszonylag ritkán fordul elő olyan per, melyben a felperes kereseti kérelme a szerződési feltétel tisztességtelen volta miatti megtámadás iránti igényt tartalmazza. Lényegesen gyakoribb, hogy a kereseti kérelemre való alperesi védekezés körében kifogásként él az alperes a megtámadási jogával, és ennek keretében kéri a szerződési feltétel tisztességtelen voltának megállapítását. Ezt lehetővé teszi a Ptk. 236. § (3) bekezdése, mely szerint a megtámadásra jogosult a szerződésből eredő követeléssel szemben kifogás útján megtámadási jogát akkor is érvényesítheti, ha a megtámadási határidő már eltelt.

Az alperes érvénytelenségi kifogását csak a keresettel szemben való védekezés körében értékeli a bírói gyakorlat, ezért hatásában is a kereseti követeléshez igazodik. Ez azt jelenti, hogy a kifogás útján történt eredményes megtámadás a kereseti követelés „kioltására” alkalmas, vagyis eljárásjogilag keresetet elutasító ítélet hozatalát eredményezi. A szerződés érvénytelenségének megállapítására azonban a kifogás útján előterjesztett megtámadás következményeként nem kerül sor.

A Legfelsőbb Bíróság legutóbb közzétett eseti döntésének (BH 2003. 10. számában megjelent 412. jogeset) indokolása szerint a megtámadási határidő letelte után előterjesztett kifogás nem tekinthető egyenértékűnek a szerződés megtámadásával. Ez ugyanis csak a keresettel szemben való védekezést szolgálja, hatása a kereseti követeléshez igazodik. Ez a felfogás lényegében a Ptk. 296. §-ában szabályozott beszámítás jogintézményéhez hasonló tartalmat kölcsönöz az érvénytelenségi kifogásnak is, amennyiben a kereseti követelés kioltását célzó eszközként értékeli.